

INICIJATIVA ZA POVLAČENJE PREDLOGA UREDBE ZA OGRANIČENJE ISTRAŽIVANJA U OBLASTI ODBRANE

5. april 2017.

[Nacionalni konvent o EU](#) i potpisani predstavnici i predstavnice naučne zajednice i građanskog društva pozivaju Ministarstvo odbrane Republike Srbije da povuče iz procedure usvajanja *Predlog Uredbe o oblastima naučnih i drugih istraživanja značajnih za odbranu zemlje i o postupku i uslovima za izdavanje odobrenja za vršenje tih istraživanja zajedno sa stranim licima ili za potrebe stranih lica (u prilogu ovog saopštenja)*. Ova Uredba krši Ustav, onemogućava gotovo sva istraživanja u Srbiji, znatno otežava rad privrednim subjektima, ugrožava demokratsku kontrolu sektora bezbednosti, kao i međunarodnu naučnu i istraživačku saradnju.

Predložena Uredba **onemogućava slobodu i autonomiju istraživanja potrebnih za praćenje napretka pristupnih pregovora**, za koje organizacije okupljene u Nacionalni konvent o EU imaju mandat na osnovu procedura Vlade Srbije o pregovorima. Kritičko preispitivanje dostignuća reformi u navedenim oblastima je preduslov da se dalje reforme planiraju na osnovu dokaza koje bi prikupili nezavisni akteri poput NKEU i drugi akteri zainteresovani za unapređenje reformi po meri građana. Takođe, predlog uredbe ugrožava nezavisne studije i istraživanja bezbednosti koje su preduslov za demokratsku kontrolu institucija bezbednosti.

Predloženi tekst Uredbe, pored toga što nije u skladu sa pravnim poretom Srbije, suprotan je strateškom opredeljenju za pristupanje EU i učestvovanje u unapređenju međunarodne bezbednosti u saradnji sa drugim legitimnim akterima politike odbrane, kao što su naučna zajednica, građansko društvo i drugi državni organi iz zemlje i inostranstva.

Nacionalni konvent o EU poziva fakultete, institute, privredne subjekte i privredna udruženja, medije, kao i udruženja građana da podrže ovu inicijativu. Ako želite da sa nama koordinirate aktivnosti na unapređenju ove važne oblasti naučnog i istraživačkog rada, molimo da se obratite na adresu: eukonvent@emins.org ili na telefon: 011 3640 174.

Šta je sporno u predlogu stare/nove Uredbe?

Prvi problem je **preširoka definicija istraživanja i podataka od značaja za odbranu**, ostavljajući prostor da se gotovo svako istraživanje definiše kao značajno za odbranu. Tako ove oblasti obuhvataju (član 2, stav 2, tačke 1-8):

1. sve vrsta istraživanja u oblasti odbrane,
2. nauku o zemlji i okolnom prostoru,
3. vodoprivredu, elektroprivredu i energetiku,
4. prostorno planiranje i urbanizam,
5. saobraćaj i elektronske komunikacije,
6. primenu nuklearne energije,
7. biološke nauke,
8. društvene nauke – uključujući ispitivanje javnog mnjenja o pitanjima društveno-političkog i ekonomskog sistema; istraživanja ekonomsko-socijalnih problema; društveno-ekonomskog položaja raznih struktura stanovništva; međunarodnih odnosa; položaja verskih zajednica i odnosa države i crkve; istraživanja etničkih, socijalnih, političkih i kriminoloških problema pojedinih struktura stanovništva i regiona Srbije.

Ova lista oblasti istraživanja potiče iz uredbe istog naziva iz doba Miloševićeve vlasti i međunarodne izolacije (1994. godine) i daleko **prevazilazi legitimna ograničenja istraživanja predviđena zakonima u drugim demokratskim zemljama**. Opravdana ograničenja istraživanja u oblasti odbrane u demokratskim zemljama vezana su za neophodnost traženja dozvole samo za istraživanja u blizini lokacija važnih za odbranu zemlje (npr. vojnih objekata i kritične infrastrukture). Ova restrikcija važi kako za istraživanja finansirana iz domaćih, tako i stranih izvora, što nije adekvatno rešeno predloženom Uredbom.

Pored ovoga, **bezbednosne institucije Srbije već imaju pravo da na osnovu važećeg [Zakona o tajnosti podataka](#) (Sl.glasnik RS, br.104/2009) ograniče pristup** objektima, ljudima i podacima čije bi odavanje moglo da ugrozi nacionalnu bezbednost. Stoga, nije jasno zašto je potrebno ograničiti slobodu istraživanja zasnovanih na javno dostupnim podacima i ispitivanjima stavova građana, niti kako bi ovakva istraživanja ugrozila odbranu zemlje. Postojeći pravni okvir neophodno je unaprediti usvajanjem zakona o zaštiti kritične infrastrukture, kojim bi bilo definisano koji su to objekti i sistemi važni za bezbednost zemlje i kako ih štiti. Ovo je ujedno i obaveza po Akcionom planu za Poglavlje 24 (Pravda, sloboda i bezbednost).

Treće, predložena Uredba **potčinjava druge državne organe i pravna lica Ministarstvu odbrane** ostavljajući mu za pravo da proceni opravdanost i svrsishodnost istraživanja u oblastima za koje nije primarno zaduženo i nema ekspertizu (kao što su urbanizam, vodoprivreda, saobraćaj, energetika, poljoprivreda itd.). Stoga ne čudi negativan stav od drugih ministarstva i državnih organa čiji predlozi do sada nisu usvojeni u tekstu Uredbe. Najvažnije, na ovaj način se postavljaju nepotrebne restrikcije nezavisnim studijama bezbednosti i odbrane koje su preduslov **demokratske kontrole sektora bezbednosti**, uključujući i sektor odbrane.

Koje bi bile posledice usvajanja i primene Uredbe?

Doslednom primenom ove odredbe **ugrozio bi se čitav niz Ustavom zajemčenih prava:**

- Sloboda naučnog i umetničkog stvaranja (čl.73)
- Autonomija univerziteta (čl.72)
- Sloboda mišljenja i izražavanja (čl.46)
- Pravo na obaveštenost (čl.51)
- Sloboda udruživanja (čl.55)
- Sloboda preduzetništva (čl.83)
- Slobodan i jednak položaj na tržištu (čl.84)

Uredba je i u suprotnosti sa ustavnim standardom propisanim u članu 20. koji garantuje da se dostignuti nivo ljudskih prava ne može smanjivati.

Osim povrede prava, od ogromnog značaja je i to što bi primena ove Uredbe onemogućila, ili u najboljem slučaju znatno **otežala, međunarodnu naučnu i istraživačku saradnju** fakulteta, instituta, državnih institucija i udruženja građana iz Srbije, koja se finansira iz stranih fondova. Na primer, Uredba predviđa obavezu dostavljanja Ministarstvu odbrane anketnih upitnika za istraživanja javnog mnjenja u fazi pripreme istraživanja za koje će potencijalno postojati finansijska podrška iz inostranstva, npr. kroz akademske programe istraživanja EU – „[Horizont 2020](#)“. Ovo nije u skladu sa principima iz poglavlja 25 - Nauka i istraživanje, čiji su glavni ciljevi stvaranje jedinstvenog evropskog istraživačkog prostora u kome se istraživači, naučna i tehnološka saznanja slobodno kreću, te uključivanje naučnika iz Srbije u međunarodne projekte.

Umesto blanko ograničenja, **država treba da osmisli načine da unapredi domaće izvore finansiranja istraživanja** kako kroz povećanje budžeta za nauku, tako i kroz transparentne konkurse za sredstva na raspolaganju institucijama bezbednosti, a namenjenih organizacijama civilnog društva iz budžetske linije 481. Pored toga, definisanje prioriternih oblasti za unapređenje bezbednosti i odbrane zemlje može biti urađeno samo ako postoje kvalitetna, pravovremena i istraživanja vođena principima struke, uz učešće najšireg spektra aktera iz akademske zajednice, građanskog društva i privrede.